Amicale Internationale KZ Neuengamme

Stadt Neustadt in Holstein

Herdenkingsbijeenkomst op 3 mei 2026 ter gelegenheid van de 81e jaardag van de bombardementen op de gevangenenboten

Cap-Arcona-Eerbegraafplaats, Stutthofweg, Neustadt in Holstein

10:30 uur	Kranslegging en vlaggendragers
10:45 uur	Koor van de Jacob-Lienau-Schule en het Kustgymnasium Neustadt in Holstein: Moorsoldaten
10:50 uur	Welkomstwoord door Martine Letterie, voorzitter van de Amicale Internationale KZ Neuengamme
10:55 uur	Groetwoord van Mirko Spieckermann, burgemeester van Neustadt in Holstein
11:00 uur	Groetwoord van Eka von Kalben, vicevoorzitter van het parlement van Sleeswijk-Holstein
11:05 uur	Toespraak door Philippe Cosnay, voorzitter van de Amicale française de Neuengamme et de ses Kommandos
11:10 uur	Bijdrage van het Kustgymnasium Neustadt in Holstein en de Arbeitsgemeinschaft Neuengamme: Waldemar Nods
11:20 uur	Koor van de Jacob-Lienau-Schule en het Kustgymnasium Neustadt in Holstein: Blowin' in the Wind
11:25 uur	Slotwoord Martine Letterie

Aansluitend: Joodse begraafplaats aan de Grasweg, Neustadt in Holstein

11:50 uur	Kranslegging en Kaddish door Nathan Grinberg, Joodse Gemeente Lübeck

Er worden foto's en filmopnames gemaakt van de herdenkingsbijeenkomst. Als u niet gefotografeerd of gefilmd wilt worden, kunt u dit rechtstreeks aan de fotograaf en het cameraploeg laten weten.
De herdenkingsbijeenkomst wordt georganiseerd door de Amicale Internationale KZ Neuengamme e.V. en de stad Neustadt in Holstein, met ondersteuning van het Kinderen- en Jeugdnettwerk Neustadt in Holstein e.V., de scholen van Neustadt, de Arbeitsgemeinschaft Neuengamme e.V., de Bürgerstiftung Schleswig-Holsteinische Gedenkstätten en de Stichting Hamburger Gedenkstätten en Lernorte zur Erinnerung an die Opfer der NS-Verbrechen.

KINDER UND JUGEND NETZWERK Neustadt in Holstein e.V.

arbeitsgemeinschaft neuengamme eV

Bürgerstiftung Schleswig-Holsteinische Gedenkstätten

Stiftung Hamburger Gedenkstätten und Lernorte zur Erinnerung an die Opfer der NS-Verbrechen

Martine Letterie
Voorzitter van de Amicale Internationale KZ Neuengamme
3 mai 2026
Neustadt-Pelzerhaken

Mijn naam is Martine Letterie en ik ben voorzitter van de Amicale International KZ Neuengamme en kleindochter van Martinus Letterie die op 25 januari 1942 in het concentratiekamp Neuengamme werd vermoord. De AIN werd in 1958 opgericht door voormalige gevangenen van het concentratiekamp Neuengamme. Zij kwamen overeen de herinnering aan de gebeurtenissen in dit concentratiekamp en in de vele buitenkampen levend te houden. Samen met de stad Neustadt in Holstein organiseert de AIN al vele jaren deze herdenking op 3 mei.

In ons aller naam begroet ik de nabestaanden die vandaag speciaal zijn aangereisd, vanuit België, Denemarken, Duitsland, Frankrijk, Nederland, Spanje en Polen. In hun gezelschap bevinden zich vandaag geen overlevenden van de ramp die zich vandaag 81 jaar geleden heeft getrokken, maar wel nabestaanden van slachtoffers van die ramp en van voormalige gevangenen van het concentratiekamp Neuengamme en het concentratiekamp Stutthof.

Een speciaal welkom geldt vandaag voor de Vizepräsidentin des Landtages Schleswig-Holstein, Eka von Kalben en voor nabestaande Philippe Cosnay, voorzitter van de Amicale Francais die straks over zijn achterneef Marc Bourguedieu zal spreken. En natuurlijk begroet ik heel hartelijk burgemeester Mirko Spieckermann van de stad Neustadt in Holstein.

Een kleine praktische opmerking voordat ik verder ga: Weest u ervan bewust dat er vandaag gefilmd en gefotografeerd wordt, er zijn meerdere cameraploegen aanwezig.

De eerste herdenking van de verschrikkingen op 3 mei 1945 vond slechts vier dagen later plaats, georganiseerd door overlevenden. Op 7 mei 1945 kwamen mensen van allerlei nationaliteiten samen, overlevenden van de ramp en ook geredden uit Stutthof. Zij begonnen mensen ter aarde te bestellen, en richtten zo goed mogelijk een gedenkteken op van stenen. Wat zij meemaakten, kunnen wij ons nauwelijks voorstellen.

Toen het front van de geallieerden naderde, werden de concentratiekampen en de vele buitenkampen ontruimd. Vanuit Stutthof werden drieduizend gevangenen op binnenvaartschepen over de Oostzee weggevoerd, vanuit Neuengamme werden duizenden gevangenen werden op transport gezet naar de haven van Lübeck.

Een deel van hen werd naar de Cap Arcona gevaren, een passagiersschip dat bij Neustadt voor anker lag; de andere gevangenen kwamen op de Thielbek en de Athen terecht. De Thielbek voer uit, en ging niet ver van de Cap Arcona voor anker. De gevangenen zaten in de ruimen van drie schepen opgesloten, waar de omstandigheden zo mogelijk nog vreselijker waren dan in de kampen waar ze vandaan kwamen.

Ze kwamen uit Duitsland en uit alle landen die door de Nazi's waren bezet of daarmee in oorlog waren: uit de Baltische staten, België, Denemarken, Frankrijk, Griekenland, Italië, Joegoslavië, Luxemburg, Nederland, Noorwegen, Oekraïne, Polen, Tsjecho-Slowakije en Rusland. Er was nauwelijks licht of lucht, sommigen kregen dagenlang geen eten. Wie dat wonder boven wonder overleefde, wachtte het bombardement.

In de nacht van 2 op 3 mei kwamen twee van de Stutthof-binnenvaartschepen in Neustadt terecht. Aan boord bevonden zich honderden gevangenen, vooral joodse vrouwen en kinderen. Ook hun omstandigheden waren verschrikkelijk, en onderweg waren al velen gestorven. De bewakers probeerden de gevangenen op dezelfde schepen te brengen waar de Neuengamme-gevangenen zich inmiddels bevonden. De kapiteins weigeren. Nadat de gevangenen zelf van boord waren gegaan bij het strand van Pelzerhaken schoten de bewakers in de vroege morgen van 3 mei honderden gevangenen dood, daarbij geholpen door marinesoldaten en politieagenten.

Om 15 uur vond de eerste aanval op de schepen de Cap Arcona en de Thielbek plaats, door Engelse Typhoons. Aan boord van de Cap Arcona bevonden zich zo'n 4200 gevangenen, aan boord van de Thielbek 2500 tot 3000. De Cap Arcona vloog in brand, de Thielbek was geheel van ijzer en kon dus niet branden, maar zonk vrij snel. Op beide schepen brak de hel uit.

Aan boord van beide schepen probeerden de gevangenen hun leven te redden, maar dat lukte maar weinigen. De meeste verdronken of verbrandden, de Engelse vliegtuigen schoten bovendien nog op de drenkelingen en op degenen die de kust bereikten werd geschoten door Duitse SS'ers, en jongens van de Hitler Jugend.

Terwijl de schepen werden gebombardeerd, vonden op de Lünenburger Heide de vredesonderhandelingen plaats tussen grootadmiraal Karl Dönitz en de Britse generaal Bernhard Law Montgomery.

Voor het merendeel van de gevangenen aan boord van de gebombardeerde schepen kwam de vrede te laat. Er stierven hier 7000 mensen een gruwelijke dood.

Mirko Spieckermann
Burgemeester van de stad Neustadt in Holstein
3 mei 2025
Neustadt-Pelzerhaken

Publicatieverbod: begin van de toespraak
Het gesproken woord is geldend.

Zeer geachte mevrouw de vicevoorzitter van het parlement van Sleeswijk-Holstein,
zeer geachte mevrouw von Kalben,

zeer geachte mevrouw Letterie,
zeer geachte heer Cosnay,
zeer geachte mevrouw Kirner, districtsvoorzitter,
zeer geachte heer Gaarz, districtsbestuurder,
zeer geachte nabestaanden,
geachte dames en heren,

ik heet u van harte welkom bij de herdenkingsbijeenkomst van vandaag – 81 jaar na 3 mei 1945.

Ik wil in het bijzonder de nabestaanden van de slachtoffers bedanken, die zich vanuit zes landen hierheen hebben begeven. Velen van u reizen daarna nog door naar de herdenkingsbijeenkomst in de gedenkplaats vor het concentratiekamp Neuengamme in Hamburg. U heeft vandaag dus een zeer zwaar programma voor de boeg.
Ik hoop dat deze plechtigheid u enkele momenten van bezinning schenkt en dat u de tijd heeft om uw dierbaren te gedenken.

Als burgemeester van de stad Neustadt in Holstein betekent het mij zeer veel om hier op de erebegraafplaats tot u te mogen spreken.
Deze begraafplaats en het monument zijn in de jaren na 1945 aangelegd op initiatief en met medewerking van de overlevenden. De Amicale Internationale
KZ Neuengamme, de vereniging van overlevenden en hun nabestaanden, organiseert hier al jaren op 3 mei de herdenkingsceremonies – sinds enkele jaren samen met het Kinderen- en Jeugdnettwerk Neustadt in Holstein e.V. en met ondersteuningen van de stad.

Deze samenwerking is voor ons van groot belang. Ze toont aan dat de herdenking en de herinnering aan 3 mei 1945 stevig verankerd zijn in het hart van onze samenleving, midden in de stad Neustadt in Holstein.
Leerlingen behoren tegenwoordig tot de belangrijkste actoren van de herdenking. Zij verdiepen zich in de geschiedenis en vragen zich af wat dit voor hun toekomst betekent.

Het verhaal waar het hier om gaat, is een zeer wreed en tragisch verhaal. Misdaad en dood, bevrijding en het einde van de oorlog volgen elkaar op 3 mei 1945 onmiddellijk op.
Mevrouw Letterie heeft in het begin de gebeurtenissen beschreven. Het is steeds weer schokkend om geconfronteerd te worden met de misdaden die hier in Neustadt in Holstein zo kort voor het einde van het nationaalsocialisme zijn gepleegd.

Maar we mogen niets verzwijgen of zelfs maar verdringen. Daar hoort ook de vraag naar schuld en verantwoordelijkheid van de mensen hier ter plaatse bij.
Want naast de SS waren er ook Duitse mariniers en politieagenten bij de daders, en het is niet uitgesloten dat ook de Volkssturm en de Hitlerjugend hieraan hebben deelgenomen, dus mensen uit Neustadt.

Van velen die hier rond 3 mei 1945 zijn gestorven, kennen we niet eens de namen. Op de gedenksteen hier worden 24 landen en bevolkingsgroepen genoemd. Het waren mensen uit heel Europa die verzet boden tegen het nationaalsocialisme en tegen de Duitse bezetters.

Het waren mensen die werden vervolgd vanwege hun religie, hun levensbeschouwing of hun seksuele oriëntatie – of die volgens het racistische wereldbeeld van de nationaalsocialisten geen recht op leven zouden mogen hebben.

Met het nieuwe documentatiecentrum, dat de stad Neustadt in Holstein met steun van de federale en deelstaatregering opricht, creëren wij een plek voor herinnering, educatie en ontmoeting. Wij zien het documentatiecentrum als een belangrijk ankerpunt voor het toekomstige herdenkings-, herinnerings- en educatieve werk hier in Neustadt in Holstein en de regio.

Want vandaag dragen WIJ de verantwoordelijkheid om een toekomst vorm te geven waarin democratie, mensenrechten en vrijheid onze maatstaven blijven.

We kennen allemaal de situatie in de wereld. We zien hoe het internationaal recht met voeten wordt getreden. We zien de opkomst van rechts-populisme en rechts-radicalisme in veel Europese landen en bij ons. Velen van ons voelen zich machteloos ten aanzien van de nieuwsberichten die ons dagelijks bereiken.

Evenementen zoals dat van vandaag, hoe triest de aanleiding ook is, zijn daarentegen een teken van hoop. Hier ontmoeten de nabestaanden van de slachtoffers jonge mensen die zich actief inzetten tegen het vergeten en voor democratie, vrede en diversiteit.

Deze inzet is van onschatbare waarde en verdient onze steun!

Hartelijk dank!

Eka von Kalben
Vicevoorzitter van het parlement van Sleeswijk-Holstein
3 mei 2026
Neustadt-Pelzerhaken

Zeer geachte burgemeester Spieckermann,
zeer geachte mevrouw dr. Letterie,
zeer geachte heer Cosnay,
zeer geachte familieleden en nabestaanden van de slachtoffers van het naziregime,
geachte dames en heren,

81 jaar geleden speelde zich in de baai van Neustadt een tragedie af – een tragedie die tegelijkertijd deel uitmaakte van de grootste misdaad tegen de menselijkheid in de geschiedenis tot nu toe. Aan boord van de passagiersstoomboot „Cap Arcona“ en het kleinere vrachtschip „Thielbek“ stierven meer dan 7.000 mensen bij een door de nazi's bewust gecalculeerde geallieerde bombardement.

Deze 7.000 doden zijn slechts een klein deel van de mensen die door het naziregime en zijn handlangers zijn vermoord, gemarteld en tot slavernij gedwongen. Elk van deze slachtoffers had een naam en een gezicht. Elk van deze slachtoffers had familie en vrienden. Elk van hun lotgevallen maakt deel uit van een misdaad tegen de menselijkheid waarvan we de dimensies nauwelijks kunnen bevatten.

Hoe kunnen we deze mensen gedenken, hoe kunnen we hen vandaag, 81 jaar later, een gezicht en misschien zelfs een stem geven? Maar hoe kan – en hoe zou – een stad als Neustadt met dit historische erfenis omgaan?

De herinnering aan wat er destijds, op 3 mei 1945, in de Baai van Neustadt gebeurde, moest in een langdurig proces eerst weer worden opgewerkt, vaak veel te laat voor de overlevenden van de Holocaust en de national-socialistische vervolging.

Maar er waren ook initiatieven die hier de eerste belangrijke signalen gaven, die de sporen van de nazimisdaden voor hun eigen deur opspoorden en de eerste herdenkingsbijeenkomsten en tentoonstellingen organiseerden.

Hier in Neustadt werd de eerste stap gezet met de opzet van een tentoonstelling over de gebeurtenissen van 3 mei 1945 in het stadsmuseum. Een belangrijk begin, een eerste stap. Een eerste stap om voorlichting te geven. Een eerste stap om te herdenken en een stap om, met het oog op het heden en de toekomst, te waarschuwen.

Deze herinnering heeft alleen toekomst als elke generatie steeds opnieuw bereid is om hieruit actieve consequenties voor het heden te trekken. En zo geloof ik dat het enkele jaren geleden opgerichte initiatief voor de herziening en vernieuwing van de herdenking van de slachtoffers van de „Cap Arcona" en de „Thielbek" niet alleen de nabestaanden van de destijds vermoorde mensen, en niet alleen de initiatiefnemers van de eerste tentoonstelling, maar alle mensen die hier naar Neustadt komen, precies dat mogelijk maakt: uit de herdenking en de herinnering belangrijke conclusies te trekken voor het heden en de toekomst.

Dat is, geachte dames en heren, des te belangrijker gezien de uitdagingen van deze tijd. Gezien de schokkende beelden die ons bereiken vanuit de oorlogsgebieden in de wereld. Gezien de groeiende populariteit van partijen in Europa die zich niet langer inzetten voor democratie en de Europese waarden. Gezien het toenemende antisemitisme, de groeiende vreemdelingenhaat en het toenemende nationalisme hier in Duitsland en overal ter wereld.

Hier is iedereen in onze samenleving nodig en wordt een bijdrage van iedereen gevraagd! Daarom wil ik in het bijzonder u allen bedanken die vandaag en morgen met een groot aantal activiteiten aan deze herdenking deelnemen. Ik wil deze samenwerkingspartners, sponsors en ondersteuners bij deze gelegenheid eens bij naam noemen:

De Amicale Internationale KZ Neuengamme, de Arbeitsgemeinschaft Neuengamme e.V., de Brunswiker Stichting, de Burgerstichting Schleswig-Holsteinische Gedenkplaatsen, het Kinder- en Jeugdnetwerk Neustadt Holstein, de staatscommissaris voor politieke vorming van Schleswig-Holstein, de stad Neustadt in Holstein, de Stichting Hamburger Gedenkplaatsen en Leerplekken ter nagedachtenis aan de slachtoffers van het nationaalsocialisme. Ook de deelstaatparlement, mijn collega's, hebben dit project met hart en ziel ondersteund.

Ook verdienen de leerlingen van de scholen in Neustadt een vermelding, die zich in eigen projecten hebben verdiept in de gebeurtenissen van 81 jaar geleden, maar ook in de huidige uitdagingen op het gebied van antisemitisme, racisme en vreemdelingenhaat.

Veel handen, veel hoofden en veel harten hebben hier in Neustadt iets belangrijks in gang gezet en opgebouwd. Daarvoor wil ik iedereen die hieraan heeft meegewerkt van harte bedanken!

Philippe Cosnay
Achterneef van Marc Bourguedieu (Neuengamme, gevangenennummer 61728)
Overlevende van de Athen
3 mei 2026
Neustadt-Pelzerhaken

Mijn naam is Philippe Cosnay, voorzitter van de Amicale française de Neuengamme, en ik ben de achterneef van Marc Bourguedieu, een Franse gedeporteerde die op 3 mei 1945 in Neustadt werd bevrijd en op 11 juli 1945 overleed aan de gevolgen van zijn deportatie.
Met zijn verhaal wil ik hier alle gedeporteerden gedenken die hebben geleden voor onze vrijheid en van wie er meer dan 7.000 omkwamen bij de tragedie in de Lübecker Bocht.

Marc Bourguedieu werd op 18 januari 1925 geboren in Saint-Laurent du Médoc, in de buurt van Bordeaux. Net als zijn vader was hij levensmiddelenhandelaar en harsverzamelaar (hij verzamelde het sap van dennenbomen).
Zijn moeder was de nicht in de eerste graad van mijn grootvader van moederskant, en ik hoorde al heel vroeg in mijn jeugd over het bestaan van een gedeporteerde neef, wiens lot grotendeels onbekend bleef.

Mijn moeder, die toen vijf jaar oud was, herinnert zich dat hij zich na zijn eerste arrestatie bij haar in het bos in de Landes had verstopt. Mijn oom, die even oud was als hij, stond hem na. Deze banden hebben ertoe geleid dat ik zijn levensloop wilde begrijpen en zijn nagedachtenis wilde eren.

In april 1943, op 18-jarige leeftijd, richtte Marc Bourguedieu in zijn woonplaats een kleine verzetsgroep op. In augustus 1943 werden zij in het kader van de Grandclément-affaire gearresteerd, gemarteld en vervolgens van 14 augustus 1943 tot 17 januari 1944 opgesloten in de gevangenis Fort du Hâ in Bordeaux, en vanaf 17 januari dan in Compiègne. Zijn kameraden werden op 27 januari naar Buchenwald gedeporteerd.

Hij werd zelf, om onbekende redenen, vrijgelaten uit Compiègne. Na zijn terugkeer nam hij op 1 juni 1944 zijn activiteiten in de Résistance weer op en werd hij verraden door de collaborerende burgemeester van zijn gemeente.

Maar ik laat Marc Bourguedieu zelf aan het woord, zodat hij u zijn tweede arrestatie en zijn weg naar de deportatie kan beschrijven, dankzij zijn zeer ontroerende brief die hij op 15 mei 1945 vanuit Neustadt aan zijn ouders schreef:

„Lieve ouders,

(…) Ik zal jullie in het kort vertellen wat ik allemaal heb meegemaakt sinds mijn arrestatie [op 15 juli 1944]: ik bevond me dus in het Fort du Hâ. Op 20 juli werd ik naar Le Bouscat gebracht, naar de Gestapo (…). Van 15.00 uur tot 01.00 uur 's nachts hebben ze me op alle mogelijke en denkbare manieren gemarteld om me ertoe te brengen te zeggen waar de Maquis zich bevond, en ook andere dingen. Maar ik heb standgehouden, ik heb niets verraden en daar ben ik trots op. (…) Men had moeten zien in welke toestand ik verkeerde, van top tot teen bedekt met blauwe plekken (…).

Op 9 augustus vertrokken we vanuit Bordeaux naar Duitsland (…). We kwamen door Toulouse, Nîmes, Avignon, Valence, Lyon, Dijon en Duitsland. Maar de spoorlijnen waren overal onderbroken. In Duitsland werd ik 25 kilometer voor München naar het kamp Dachau gebracht. Om van Bordeaux naar Dachau te komen, brachten we 20 dagen door in verzegelde wagons, met 80 personen per veewagon. [Hij beschrijft hier de verschrikkelijke omstandigheden van de zogenaamde „spooktrein“.]

In Dachau verbleef ik van 29 augustus tot 22 oktober. Het ging daar heel goed met mij. [Wat voor vreselijke woorden, die hij achteraf over Dachau schrijft, nadat hij de hel van Neuengamme had meegemaakt]. *(…)*
Op 22 oktober werd ik dus naar het kamp Neuengamme gebracht, 20 kilometer van Hamburg vandaan. Dit kamp is een vernietigingskamp. [Zo heeft hij het tenminste ervaren.]

[Men] stuurde mij samen met 2.000 andere kameraden in een werkcommando naar de Deense grens. We verbleven daar van 20 oktober tot 15 december (…). Van de 2.000 die daarheen waren gestuurd, keerden er 800 terug naar Neuengamme, samen met de zieken; de anderen waren overleden door de slagen en de ontberingen (we groeven tankgreppels). [Het gaat hier om het buitenkamp in Ladelund.]

Op 2 januari [1945] werd ik opnieuw overgeplaatst naar een werkcommando aan de Nederlandse grens [hij spreekt hier over Meppen]*. Hetzelfde werk, maar ik had zogezegd geluk, want ik hoefde niet te werken, aangezien op 11 januari mijn*

linkerhand en vervolgens beide voeten bevroren waren. Op 1 februari kwam ik in de ziekenboeg terecht. Ik werd goed verzorgd en mijn hand en voeten herstelden zich weer. Daarna bleef ik in de ziekenboeg om de artsen te helpen.
Op 24 maart vielen de Engelsen in onze omgeving aan. We werden onmiddellijk ontruimd en keerden na vele ontberingen (beschietingen enz.) terug naar Neuengamme.

Ook uit Neuengamme moesten we weer weg. Ze brachten ons naar Lübeck, laadden ons op een schip, voeren de zee op en brachten ons daar over op een ander schip, de Cap Arcona. Zo waren er in totaal drie schepen die met [10 000] gevangenen waren geladen. En omdat er op de Cap Arcona te veel mensen waren, selecteerden ze willekeurig ongeveer 1 500 personen, die ze overbrachten naar een ander schip, de Athen. Ik was een van hen.
De drie andere schepen [werden] gebombardeerd, omdat men dacht dat ze vol zaten met Duitsers; ze raakten in brand, en ons schip bleef gespaard. Het voer terug naar Neustadt, om daar in handen van de Engelsen te vallen.
We werden dus op 3 mei bevrijd. Nu wacht ik tot het transport naar Frankrijk wordt georganiseerd; dat duurt misschien twee weken (…)".

Zijn terugkeer zou uiteindelijk langer duren: in een derde brief aan zijn ouders van 8 juni 1945 vanuit Neustadt, waar hij zich nog steeds bevond, verklaarde hij dat hij van 80 kilo was afgevallen tot minder dan 40 kilo en dat hij zich na zijn bevrijding onmiddellijk op het eten had gestort. Daarop kreeg hij dysenterie en een darminfectie. Uiteindelijk werd hij op 10 juni 1945 met een medisch vliegtuig gerepatrieerd en opgenomen in het ziekenhuis van Kremlin-Bicêtre bij Parijs.
Daar overleed hij op 11 juli 1945.

Marc Bourguedieu ontving postuum het Oorlogsverdienstkruis, de Verzetsmedaille en het Légion d'Honneur. In zijn officiële eerbetoon wordt melding gemaakt van zijn deportatie naar Dachau en zijn lijdensweg hier in Neustadt, ik citeer: „*veroordeeld tot de dood door honger en dorst in een scheepsruim, waar hij 18 dagen lang standhield".* Neuengamme wordt daarbij vergeten, wat de onbekendheid met dit kamp al duidelijk maakt.

Er wordt vaak gezegd dat de kleine verhalen samen de grote geschiedenis vormen. Met het levensverhaal van Marc Bourguedieu wilde ik u niet alleen een eenvoudige familieherinnering overbrengen, maar ook getuigen van de moed, de waardigheid en

het verzet van alle gedeporteerden tegenover de nationaalsocialistische barbarij. De vraag „Wat zouden wij in hun plaats hebben gedaan?“ dringt zich aan ieder van ons op. Ik heb mezelf die vraag vaak gesteld.

In een tijd waarin ideologieën van haat toenemen en extreemrechts wereldwijd terrein wint, is het meer dan ooit noodzakelijk om deze herinnering door te geven. Daarom zet ik mij in voor herdenkingsinitiatieven, om de tragische gevolgen van discriminatie en fanatisme aan de jongere generaties duidelijk te maken.

Vandaag net als gisteren: „Nooit vergeten!”, zoals de titel van de nieuwsbrief van de Amicale française de Neuengamme ons aanspoort, voor een „Nooit meer!”.

Küstengymnasium Neustadt i.H. en
Arbeitsgemeinschaft Neuengamme e.V.:
Leerlingenproject over Waldemar Nods
3 mei 2026
Neustadt-Pelzerhaken

Leerlingen van het Küstengymnasium Neustadt hebben samen met hun leraar Peter Günsoy en in samenwerking met de Arbeitsgemeinschaft Neuengamme e.V. kennisgemaakt met de biografie van Waldemar Nods en zijn kleinzoon Max Nods geïnterviewd.

Wie was Waldemar Nods?

Hij werd op 1 september 1908 geboren in het Zuid-Amerikaanse Suriname, dat toen een Nederlandse kolonie was. Zijn ouders behoorden tot de eerste Surinamers die vrij van slavernij werden geboren.

Op 19-jarige leeftijd vertrok hij naar Nederland om daar een opleiding te volgen. Daar stichtte hij een gezin. Hij en zijn vrouw Rika, die zich eerder tegen de wil van haar familie van haar echtgenoot had gescheiden, runden een pension in Scheveningen. Daar vingen ze niet alleen toeristen op, maar ook joodse vluchtelingen die door de nazi's werden vervolgd. Ze werden verraden.

Rika nam alle schuld op zich en werd naar het concentratiekamp Ravensbrück gebracht, waar ze overleed. Waldemar Nods kwam in februari 1944 in het concentratiekamp Neuengamme terecht, waar hij aanvankelijk kon overleven dankzij zijn kennis van de Duitse taal. Kort voor de bevrijding kwam Waldemar Nods om het leven bij het bombardement op de Cap Arcona op 3 mei 1945. Rika en Waldemar lieten hun zoon Waldy achter. Schrijfster Annejet van der Zijl heeft het verhaal van de familie Nods gereconstrueerd en vormde de inspiratiebron voor de speelfilm „Sonny Boy".

Onze vragen: Hoe herinnert de familie zich Waldemar en Rika Nods tegenwoordig en wat heeft de familie geholpen om dit vreselijke deel van de familiegeschiedenis onder ogen te zien? We moeten ons Waldemar en Rika voorstellen als moedige, sterke persoonlijkheden. Hoe zetten nakomelingen zoals Max Nods zich in om ervoor te zorgen dat hun lot niet in de vergetelheid raakt? Welke rol spelen enerzijds het Europese kolonialisme en anderzijds de onderdrukking door de Duitse bezetting voor de familie?
In een korte bijdrage aan de herdenkingsbijeenkomst op 3 mei stellen leerlingen Waldemar en Rika Nods voor en vertellen over hun ontmoeting met hun kleinzoon Max Nods.

Martine Letterie
Voorzitter van de Amicale Internationale KZ Neuengamme
3 mai 2026
Neustadt-Pelzerhaken

Ik dank Philippe Cosnay voor zijn ontroerende verhaal over zijn neef Marc Bourguedieu. Hierdoor kreeg een van de slachtoffers een gezicht, en kregen wij als toehoorders mee hoezeer zijn familie geraakt werd door zijn ontijdige dood.

Namens ons allen dank ik ook Eka von Kalben, het is belangrijk dat vertegenwoordigers van het land Schleswig Holstein hun betrokkenheid tonen bij het herdenken van de verschrikkingen uit de nazi-tijd. Daarom dank ik ook burgemeester Mirko Spieckermann, niet alleen voor zijn toespraak van vandaag, maar ook voor zijn betrokkenheid bij het documentatiecentrum waarvoor wij vorig jaar de eerste spa in de grond staken en voor de geweldige samenwerking van de afgelopen jaren.

Niet in de laatste plaats bedank ik de leerlingen van het Küstengymnasium voor hun bijdrage en het gemeenschappelijke koor van scholieren van Neustadt in Holstein. Hun betrokkenheid geeft hoop voor de toekomst.

Het is belangrijker dan ooit om stil te staan bij de verschrikkingen uit de Nazi-tijd. Door die in herinnering te roepen laten we zien wat er gebeurt als de waarheid er niet meer toe doet, de democratie verdwijnt en de rechtstaat niet meer functioneert. Wie het verleden herdenkt, geeft een boodschap mee voor het heden en de toekomst.